

EL DUALISME ANTROPOLÒGIC

S'anomenen "dualistes" les teories sobre l'home que suposen l'existència d'un doble principi en cadascun dels humans: d'una banda hi hauria el "cos" (matèria) i de l'altre un principi psicològic o espiritual que s'anomena "ànima".

La paraula "ànima" (grec. "psique") no necessàriament ha de ser definida en sentit religiós o transcendent com quelcom aliè o divers respecte del cos, o com una mena de "doble" del cos. L'ànima pot ser entesa, senzillament, com el principi que dóna moviment al cos. O en altres paraules, l'ànima és la "força vital" –en el sentit que encara recull el llenguatge ordinari quan diem, per exemple, que algú "ha d'animar-se" (o que "està desanimat"). Tota creença en un dualisme antropològic és idealista, mentre que el materialisme és monista; per als monistes en els humans no hi ha res més que matèria i les idees són simplement un dels actes que poden fer les (algunes) organitzacions materials.

L'argument bàsic que donen els dualistes per tal d'afirmar la necessitat d'existència d'un principi espiritual ("ànima") és que l'aspecte intel·lectual o conceptual pròpiament i específic humà, ("la raó"), no pot ser reduït a explicacions materials. Per a un dualista, el cos podria ser explicat reductivament com una mena de Gran Màquina. Com totes les màquines, el cos consumeix energia i produeix treball. Però els processos psíquics resulten massa complexos, i no poden ser explicats dins el model mecanicista. Cal, doncs, suposar que existeix un principi espiritual, capaç d'explicar fets que, com el de la llibertat humana, o el de la construcció de la pròpia identitat, per exemple, que són incomprendibles en l'àmbit del mecanicisme.

Per tal de ser dualista no resulta imprescindible creure que Déu ha format l'ànima, ni tan sols que l'ànima sigui eterna; però sí que ho és el fet d'acceptar que les produccions mentals i espirituals pròpies dels humans (l'element "racional") és originat o té implicacions que fan necessari considerar-la de forma diferent a la del cos físic.

Resulta difícil d'establir cronològicament en quin moment es produí l'aparició dels models dualistes a l'hora d'explicar la identitat dels humans. Possiblement el dualisme tingui el seu origen en les creences xamàniques i en la màgia que a través de la ingestió de substàncies psicoactives havia desenvolupat ja en la prehistòria creences com el "viatge astral". O tal vegada és possible que la valoració del somni com a eina de coneixement portés a una concepció dualista dels humans des dels orígens mateixos del sapiens-sapiens. En tot cas, és segur que a Egipte uns dos mil cinc-cents abans de Sòcrates ja estava plenament establerta la creença en un principi immortal que dóna força al cos i que el transcendeix. A través del (neo-) platonisme, aquesta idea va arrelar en el cristianisme, que el considera el dualisme (i l'existència de l'ànima) com a intrínsec a la seva concepció del món. Però a partir del Segle de les Llums, el dualisme antropològic va anar perdent influència, fins a constituir un dels temes centrals en els retrets que Nietzsche feia al cristianisme, a les darreries del segle XIX.

Els pensadors dualistes que han tingut més influència en l'antropologia filosòfica són:

Plató: que establí l'afirmació que el cos és fet de matèria i és d'origen i finalitat mortal, mentre que l'ànima pertany a un altre ordre ("el món de les idees"), és espiritual i pura i tendeix a fugir del cos mitjançant la millora en el coneixement i la pràctica de la virtut. Al diàleg *Alcibiades*, Plató estableix que "l'home és ànima i el cos

és la seva presó" (soma/sema). Aquesta afirmació va tenir una gran influència en el pensament cristià, a través de Sant Agustí.

Aristòtil: deixeble de Plató per al qual l'ànima humana és la seu de la raó. Segons Aristòtil, en l'home coexisteixen tres ànimes (racional, vegetativa i sensitiva) i cada ànima està composta de dos elements: racionalitat i voluntat.

Descartes: com a pensador racionalista feu la famosa afirmació "penso, ergo existeixo"; val a dir, que per a ell l'existència dels humans no depenia del cos sinó de l'ànima. Si som alguna cosa, som éssers pensants i el cos és secundari (tot i que d'ell depenen les sensacions). Descartes fou també el primer a defensar el mecanisme d'una manera radical: l'home, des del punt de vista de cos, és per a ell plenament equiparable a una màquina.

Hi ha encara un altre tipus de dualisme que ha tingut una gran importància en l'antropologia filosòfica; ens referim al **dualisme emotivista**, que no diferencia dos elements tipus cos/ànima, sinó que proposa que en els humans hi ha una altra dualitat fonamental: la que oposa raó i sentiment o, com de vegades es diu, "cor" i "raó".

El **dualisme emotivista** és típic en el Romanticisme, que exalta les passions i les emocions com a font de coneixement per sobre de la lògica racional. El seu origen, però, és anterior i podem situar-lo en el matemàtic anticartesiana Pascal (1623-1662) per al qual: "el cor té les seves raons que la raó no comprèn". Un representant típic d'aquest dualisme és el filòsof suís Amiel per al qual: "L'home s'eleva per la intel·ligència; però no és home més que pel cor".

Text elaborat per Júlia TORRES CANELA i Ramon ALCOBERRO